

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА ІНФОРМОЛОГІЯ

УДК 002.61 (045)

**ІНФОРМАЦІЙНА АНАЛІТИКА В УКРАЇНІ:
НЕОБХІДНІСТЬ УПРОВАДЖЕННЯ,
ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ****В.М. Варенко**

У статті розглянуто актуальну для українського суспільства проблему – впровадження в суспільну практику інформаційно-аналітичних технологій та методик, а також можливості їхнього ефективного функціонування та перспективи розвитку. В сучасних умовах інформаційного суспільства показано роль та можливості аналітики, її діагностичну та прогностичну функції. Визнано використання аналітики в українських реаліях як безальтернативний шлях розвитку, зроблено відповідні висновки.

Ключові слова: аналітика, інформаційне суспільство, інформаційно-аналітичні технології.

**INFORMATION ANALYTICS IN UKRAINE:
NECESSITY OF IMPLEMENTATION, CURRENT PROBLEMS,
PROSPECTS OF DEVELOPMENT****V.M. Varenko**

The paper considers an issue which is topical for Ukraine's society – introduction of information analysis techniques into social life, chances of their effective functioning and development prospects. The author highlights the important role and potential of analytics in the modern information society, its diagnostic and prognostic functions, recognizing the use of analytics in Ukraine as the only possible way contributing to social progress. The author makes corresponding conclusions.

Keywords: analytics, information society, information analysis techniques.

Розвиток сучасного глобалізованого і технологізованого суспільства наштовхується на все нові й нові виклики сучасності: безкомпромісну конкурентну боротьбу за ринки збуту, сировинні ресурси, політичний вплив тощо. Людство перебуває в парадоксальній ситуації: з кожним днем інформації про процеси і явища накопичується все більше, а потрібної – як не дивно, все більше і більше не вистачає. На допомогу приходить аналітика, яка саме й продукує необхідний і достатній обсяг інформації для прийняття єдино правильного, ефективного управлінського рішення, яке сьогодні вкрай необхідне як керівнику організації, так і керівнику держави. З'явилася ціла індустрія – інформаційно-аналітична (інформаційно-аналітичні служби, інформаційно-аналітичні відділи тощо), яка і виконує місію виробництва нової інформації на основі існуючих інформаційних баз і джерел. Отже, «аналітична інформація є

на сьогодні найціннішим продуктом на ринку інформації [1, 179]».

Однак, парадоксально, але факт – Україна сьогодні не квапиться із впровадженням інформаційно-аналітичних технологій у реальний розвиток процесів життєдіяльності суспільства. Здавалося б, зі здобуттям незалежності та розбудовою нової держави, саме життя змусить урядовців і чиновників адекватно й обгрунтовано (з допомогою аналітики!) реагувати на нові проблеми, що повсякчас постають перед ними. Проте, як бачимо, складається дивна, хоча і зрозуміла ситуація, коли чиновники і бізнесмени вкрай зацікавлені застосовувати аналітичні методики у вузько-економічних, бізнесових та в політичних аспектах своєї діяльності і надто не хочуть цього робити в стратегічних питаннях розвитку держави, її економіки, глобальної політики... Чому? Відповідь на поверхні – аналітика не буває вибірковою, і для

об'єктивного дослідження будь-якого процесу чи явища необхідний всебічний і досконалий аналіз проблеми, що вивчається, з цифрами, фактами, документами на руках, що суттєво звучить, або і повністю перекриє можливості використання корупційних схем і каналів отримання незаконних прибутків, «засвітить» не чистих на руку чиновників і бізнесменів... Зрозуміло, що така перспектива є малопривабливою для них. Однак, як би того не хотіли чиновники, можновладці, впровадження інформаційно-аналітичних технологій в усі сфери життя українського суспільства – процес незворотній, бо інакше це зроблять інші за нас і, очевидно, зі своєю вигодою.

Отже, метою нашого дослідження є з'ясування можливостей упровадження, застосування інформаційно-аналітичних методик в українських реаліях, проблем, що виникають при цьому, та окреслення перспектив розвитку аналітики.

Серед дослідників, які ґрунтовно вивчають теоретичні, методичні, технологічні й організаційні аспекти функціонування інформаційної аналітики, виокремимо таких учених, як: В.М. Андрієнко, В.М. Горючий, О.В. Дроздова, С.П. Кулицький, О.В. Михайлюк, І.І. Муковський, П.Ю. Конотопов, Ю.В. Курносів, Ю.П. Сурмін, Л.Я. Філіпова. Розглянемо деякі праці більш докладніше.

Найбільш фундаментальним і змістовним дослідженням на території СНД з аналітики можна, безсумнівно, назвати роботу П.Ю. Конотопова та Ю.В. Курносова «Аналітика: методологія, технологія й організація інформаційно-аналітичної роботи» [3]. Відчувається, що автори досконало, з практичного боку знають методіку й організацію інформаційно-аналітичної роботи, при цьому висвітлюючи і теоретичні питання аналітики, такі, як: з'ясування понять *аналітика*, *аналітична діяльність*, *аналітичний прогноз*, систем ІАЗ, технологій ІАД. Не оминули вчені і слабо досліджених в аналітиці проблем: пошуку причин відставання інформаційно-аналітичного забезпечення від рівня сучасних вимог, методик аналітичного дослідження, написання та створення аналітичного продукту, напрацювання управлінського рішення.

Дослідники справедливо вважають, що сьогодні «добре налагоджена інформаційно-аналітична робота підвищує ефективність будь-якої діяльності. Вона дозволяє бачити повний спектр рішень, а не тільки ті, які здаються очевидними або до яких звикли [3, 21]». Водночас вчені застерігають: «події, що відбуваються сьогодні в світі, свідчать про прихід серйозної кризи, що охоплює практично всі сфери суспільного життя. Причини її кореняться в тому, що багато які со-

ціально значущі рішення сьогодні приймаються без глибокого і всебічного аналізу їхніх наслідків [3, 413]». Безсумнівно, розумне використання інформаційно-аналітичних методик якщо б і не дозволило повністю уникнути наявних кризових явищ у світовій економіці, то щонайменше, мінімувало б наслідки їхніх згубних дій.

Коллективна праця «Інформаційно-аналітична діяльність у міжнародних відносинах» [5] висвітлює багато загальнотеоретичних і методичних питань аналітичної діяльності. Автори визначають низку причин, чому так бурхливо сьогодні розвивається ринок аналітичної інформації. Серед них найважливіші:

- ускладнення об'єктів і процесів суспільства, поведінку яких неможливо однозначно передбачити;
- значний інноваційний тонус соціальних структур, що вивчаються;
- життєдіяльність людини носить ситуативний характер;
- ускладнення соціальних систем призводить до зростання їхньої нестійкості;
- соціальна динаміка неминує породжує величезні та суперечливі потоки інформації [5, 11-12].

Дослідники наголошують на тому, що «кінцевий результат інформаційно-аналітичного забезпечення полягає у вирішенні інформаційно-аналітичними способами не лише захисту від загроз, що виникають, а насамперед, у завчасному викритті загроз і попередженні суб'єкта управління про причини та умови, що можуть сприяти виникненню ранніх ознак цих загроз, а саме: ризиків, небезпек і викликів [5, 18]».

Важливих висновків про значення аналітичних досліджень на теренах України доходить В.М. Горючий [1, 2]. Звертає увагу на себе думка вченого про те, що «...розвиток суспільства наштовхується на все нові й нові виклики сучасності, реагування на які потребує введення в обіг все більшої кількості нової інформації, забезпеченої науково-технічним і власне людським прогресом [1, 15]».

Водночас сьогоднішнє українське суспільство, як вважає автор, не виконує дуже важливої умови входження в інформаційну епоху. Воно користується, як правило, пропонованою йому ззовні інформацією (не стільки потрібною, скільки пропонованою!) і генерує дуже мало власної інформації в глобальний інформаційний простір про свої ринки, про свої можливості. Воно ще не стало діючим гравцем на глобальних інформаційних ринках [2, 190].

Як показує реальність, відставання України від західних країн в інформаційній сфері протя-

гом останнього десятиріччя не зменшилось, а навпаки, зросло. До того ж, Україна істотно втрачає вплив на формування національного інформаційного простору [2, 191]. Дійсно, розбудовуючи повільно інформаційно-аналітичну структуру, ми не повинні забувати, що розвинені країни в розвитку аналітики рухаються вперед, і наздогнати їх буде вкрай важко.

О.В. Михайлюк [4] слушно зауважує, що «в наш час пошук інформації перестає бути складним. Головним у дослідницькій роботі стає теоретичне осмислення емпіричного матеріалу, логічна обробка останнього. Питання полягає не стільки у володінні інформацією, скільки в її осмисленні та використанні [4, 109]». Важко не погодитися з таким твердженням.

У сучасних умовах функціонування інформаційного суспільства Україна після здобуття незалежності (вже понад 20 років!) так і не змогла стати самостійним гравцем на полі битви за ринки збуту, сировинні ресурси, сфери політичного впливу, а по суті, і в першу чергу – інформаційні впливи. Розташовуючись на перетині геополітичних, глобалізаційних інтересів країн «золотого мільярда» (за теорією Т. Мальтуса) та Росії, вона була приречена стати місцем, де постійно присутні їхні інформаційні впливи. Звідси випливає, що ні на Сході, ні на Заході не зацікавлені в розвитку в центрі Європи самостійного, потужного і непередбачуваного гравця в інформаційно-аналітичній сфері. Крім того, в слабкій інформаційно-аналітичній складовій українського суспільства винні суттєві внутрішні чинники та проблеми, насамперед, такі:

1) після розвалу СРСР більша частина потужних інформаційно-аналітичних структур з їхніми роками напрацьовуваними методиками виявилися непридатними в нових суспільно-політичних і економічних умовах;

2) зберегти і відновити на нових засадах ту частину інформаційно-аналітичних структур (наприклад, у військовій сфері, службі безпеки), що могли б ефективно працювати на молоду державу, на жаль, не вдалося;

3) бездумне і сліпе копіювання західних зразків інформаційно-аналітичних служб, «мозкових центрів» в українських реаліях не сприяє швидкому розвитку прикладної вітчизняної аналітики;

4) на жаль, і до сьогодні не вдалося переломити на краще психологічно-ментальні складники українського споживача інформаційно-аналітичної продукції та сформуванню потужний клас замовників зі стійкими інформаційними потребами;

5) розбудова нових інформаційно-аналітичних служб і відділів в організаціях і державних установах відбувається вкрай повільно, на що суттєво впливають такі складові:

- слабка законодавча база;
- відсутність достатнього фінансово-економічного забезпечення;
- слабкий і не підготовлений кадровий потенціал;
- відкладений на майбутнє стійкий попит на аналітичні продукти.

Це тільки частина тих причин, що не сприяють розвитку інформаційно-аналітичної діяльності в Україні.

Необхідність же впровадження і використання інформаційно-аналітичних методик і технологій в Україні зумовлена:

- практичною відсутністю прогнозованого і передбачуваного розвитку всіх процесів соціально-економічного і політичного життя українського суспільства;

– нахабною і неконтрольованою поведінкою іноземних інформаційно-аналітичних структур, які використовують український інформаційний простір у своїх інтересах, що часто не відповідають українським потребам, а то і є відверто ворожими;

– нагальною потребою змінити психологію та ментальність українських управлінців і бізнесменів приживленням у їхній свідомості загально-визнаного алгоритму управлінської діяльності: подумати – проаналізувати – спрогнозувати наслідки – зробити, а не навпаки;

– суттєвою зміною реальних умов суспільно-економічного життя, інноваційним характером існування всіх об'єктів і систем;

– ускладненням і пришвидженням усіх процесів і явищ, що відбуваються, необхідності оперативної й об'єктивної та ефективно реагувати на ці швидкі зміни;

– кризовими явищами в багатьох сферах не тільки українського суспільства, а й міжнародних структур, внаслідок несвоєчасних та неефективних управлінських рішень.

Перелік аргументів на користь упровадження інформаційно-аналітичної діяльності можна було б продовжити, але чи не найвагомим аргументом на користь аналітики, на нашу думку, є те, що країни «золотого мільярда» є водночас визнаними світовими лідерами в інформаційно-аналітичній діяльності, практичному застосуванні відповідних методик і технологій в усіх сферах життя, що є, безперечно, закономірністю. Отже, наявний прямий зв'язок аналітики з успішним суспільним і економічним розвитком цих країн.

Щодо перспектив використання інформаційно-аналітичних технологій на теренах України в майбутньому, то наші прогнози оптимістичні – в країні немає іншого вибору. Всі інші сценарії є неприйнятними для самостійної держави. Адже значення і роль інформаційно-аналітичної діяльності буде тільки зростати, і сьогоднішнє відставання, на думку В.М. Горового, «є відставанням, відкладеним у майбутнє [1, 192]», тому чим швидше ми це зрозуміємо, і найголовніше, будемо робити конкретні кроки в цьому напрямі, тим краще. Альтернативи запропонованому курсу немає, оскільки тільки аналітика:

- забезпечує управлінців і бізнесменів необхідною і достатньою інформацією для прийняття своєчасного і ефективного управлінського рішення;

- діагностує, прогнозує, убезпечує управлінців від загроз, ризиків і небезпек, які сьогодні повсякчас продукує сьогодення;

- допомагає вирішити нові, нетипові, нестандартні проблеми, що виникають у результаті ускладнення соціально-політичного й економічного життя суспільства;

- допомагає уникнути (послабити дію) кризових ситуацій в економіці і політиці, чинників

ризиків за допомогою отримання відповідної інформації;

- підвищує системність та достовірність прийняття управлінського рішення;

- знижує інформаційне навантаження на осіб, що приймають управлінське рішення за рахунок фільтрації потоків інформації;

- забезпечує відповідними інформаційно-аналітичними технологіями і методиками управлінців і бізнесменів;

- змінює ментальність управлінців і бізнесменів тощо.

Розвиток аналітики та відповідних інформаційно-аналітичних структур в Україні – процес незворотній і об'єктивний, і набуватиме в майбутньому все більш яскраво вираженого системного характеру. Наявні труднощі, викликані перш за все збігом процесів розбудови відповідних структур з розбудовою молоді держави, будуть подолані. Україна, завдяки аналітиці, її інформаційно-аналітичним технологіям, відповідним методикам, посяде гідне місце в когорті розвинених європейських країн.

Використана література

1. Горовий В.М. Соціальні інформаційні комунікації, їх наповнення і ресурс / В.М. Горовий ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського ; наук. ред. Л.А. Дубровіна. – К., 2010. – 360 с.
2. Горовий В.М. Фонди ресурсів соціальних інформаційних баз в процесі творення нових знань: загальні перспективи / В.М. Горовий ; Держкомархів України ; УНДІАСД // Студії з архівної справи та документознавства. – К., 2006. – Т. 14. – С.12-19.
3. Конотопов П.Ю. Аналітика: методологія, технологія и організація інформаційно-аналітичної роботи / П.Ю. Конотопов, Ю.В. Курносів. – М. : РУСАКИ, 2004. – 512 с.
4. Михайлюк О.В. Інформаційна складова підготовки фахівців зі спеціальності «Документознавство та інформаційна діяльність» / О.В. Михайлик // Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – Донецьк : Юго-Восток, 2012. – С. 108-110.
5. Муковський І.Т. Інформаційно-аналітична діяльність у міжнародних відносинах : навч. посіб. / І.Т. Муковський, А.Г. Міщенко, М.М. Шевченко. – К. : Кондор, 2012. – 224 с.